LANDINFO
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Respons

Russland: Reaksjoner mot Hizb ut-Tahrir

- Hvem pågripes for aktivitet for Hizb ut-Tahrir?
- Hvordan er situasjonen for familiemedlemmer til fengslede Hizb ut-Tahrir-medlemmer?
- Er Landinfo kjent med at personer i Hizb ut-Tahrir har blitt fratatt omsorgen for barn?

Bakgrunn

Det antas å være rundt 14,5 millioner muslimer i Russland per i dag (av en befolkning på rundt 145 millioner).[1] I tillegg til de 14,5 millionene muslimer befinner det seg om lag 5 millioner arbeidsmigranter fra muslimske land i det tidligere Sovjetunionen: Usbekistan, Tadsjikistan, Kirgisistan og Aserbajdsjan (Laruelle & Yudina 2018, s. 43).

De fleste muslimene i Russland tilhører sunni-islam. Muslimene bor hovedsakelig i Volga-Ural-området og i Nord-Kaukasus. Det er også en betydelig muslimsk befolkning i store byer som Moskva, St. Petersburg og Jekaterinburg.

Den muslimske befolkningen i Russland er svært variert, og det er betydelige regionale forskjeller. Det har vært en spredning og oppblomstring av islamske ideer og bevegelser som ikke var kjent under Sovjettiden, men som har blitt populære de siste 30 årene (Verkhovskij 2018, s. 25).

«Utradisjonelle» muslimske grupper kan havne i myndighetenes søkelys

Russiske myndigheter slår ned på en rekke religiøse organisasjoner, både muslimske og kristne. Disse blir ofte omtalt som «utradisjonelle» religiøse grupper, eller «kulter» og «sekter». Dette står i motsetning til såkalte tradisjonelle religiøse grupper, som er under beskyttelse av russiske myndigheter. Disse omfatter ortodokse kristne, offisielle og myndighetsgodtatte muslimske grupper, jøder og buddhister.

[1] Tallet er basert på folketellingen i 2010 (og oppdateringer). Dette tallet bekreftes av Pew Research Center sin spørreundersøkelse i 2017, der rundt ti prosent av den russiske befolkningen (14,5 millioner av 145 millioner) regnet seg som muslimer (Laruelle & Yudina 2018, s. 43).

Opp gjennom årene har russiske myndigheter vanligvis slått ned på utradisjonelle muslimske grupper, deriblant Hizb-ut-Tahrir og grupper som Tablighi Jamaat. Sistnevnte ble erklært ekstremistisk i 2009 og ble da forbudt av Russlands høyesterett. Organisasjonen er imidlertid fredelig og konsentrerer seg om forkynnelse. Den representerer likevel en mer fundamentalistisk retning enn den offisielt godkjente islam i Russland. Said Nursi-bevegelsen, basert på den tyrkiske teologen med samme navn, er en annen gruppe som er i myndighetenes søkelys (Kravtsjeno 2018a, s. 9, 10).

Det er først og fremst fundamentalistiske muslimske grupper som myndighetene har slått ned på. Her nevnes særlig salafistiske grupper, som på grunn av sin bokstavtro tolkning av islam blir beskyldt for å oppildne til terror. Eksperter påpeker imidlertid at det finnes mange salafister som ikke er voldelige eller oppildner til terror, såkalte fredelige salafister.

En rekke religiøse grupper har blitt klassifisert som ekstremistiske (etter paragrafene om ekstremisme i den russiske straffeloven), og individer har blitt dømt for å delta i en ekstremistisk organisasjon.

Generelt om Hizb ut-Tahrir

Hizb ut-Tahrir oppstod blant palestinere i Jordan tidlig på 1950-tallet og er til stede i over 50 land. Bevegelsen har tilhengere i mange land i Midtøsten, og er også populær blant muslimer i Vest-Europa, Indonesia og Sentral-Asia (Wikipedia 2019; GlobalSecurity.org).

Hizb ut-Tahrir er ikke en religiøs organisasjon, men et politisk parti hvis ideologi er basert på islam. Hizb ut-Tahrir omtales ofte som en bevegelse. Målet er å skape et kalifat for å samle alle muslimer under islamsk styre. Hizb ut-Tahrir mener at Sharia skal være gjeldende lov for alle forhold i livet, og at andre former for lovverk ikke skal eksistere (Crisis Group 2003, s. 3–5).

Det er ikke kjent at Hizb ut-Tahrir har brukt vold som en del av sin aktivitet (Verkhovskij 2018, s. 26; Crisis Group 2003, s. 7-8). Selv om bevegelsen avviser bruk av vold i sin politiske kamp, og er imot terrorisme, påpeker imidlertid Crisis Group at det bak bevegelsens retorikk finnes en ideologisk rettferdiggjøring av vold (2003, s. 7–8).

Det er ukjent hvor mange som bekjenner seg til bevegelsen. Hizb ut-Tahrir har ganske mange tilhengere i Russland, og er den største muslimske gruppen i Russland utenfor Nord-Kaukasus (Verkhovskij 2018, s. 29). Flertallet av Hizb ut-Tahrirs tilhengere i Russland er tatarer, bashkirer, og migranter fra Sentral-Asia, i tillegg til tatarer fra Krim. Det er noen etniske russiske tilhengere også, men det er ikke mange (representant for SOVA, e-post mars 2019).

Myndighetene betegner Hizb ut-Tahrir som en terrororganisasjon

Sammen med en rekke andre muslimske grupper, deriblant al-Qaida, ble Hizb ut-Tahrir forbudt i Russland i 2003. Forbudet er føderalt og gjelder over hele landet. Russiske myndigheter anser bevegelsen for å være en terrororganisasjon fordi den vil opprette et fremtidig kalifat, noe myndighetene oppfatter som planer om å styrte den konstitusjonelle orden (Verkovskij 2018, s. 26, 29).

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) er ikke enig i at bevegelsen er en terrororganisasjon, ettersom den ikke bruker vold, men mener at Hizb ut-Tahrir i noen sammenhenger rettferdiggjør bruk av vold. EMD mener for øvrig at bevegelsen er udemokratisk.

I likhet med EMD mener også Senter for informasjon og analyse (SOVA), som forsker på ekstremisme og rasisme i Russland, at Hizb ut-Tahrir ikke burde være klassifisert som terrororganisasjon siden den ikke bruker vold. Likevel bør den forbys, ifølge SOVA, som følge av at den ikke er i overensstemmelse med den russiske grunnloven (Kravtsjenko 2018c; Verkhovskij 2018, s. 26).

Om medlemskap og annen deltakelse i bevegelsen

Bevegelsen har et system med medlemskap og en prosedyre for å bli medlem. Prosedyren går ut på at kandidaten må sitere en parti-ed. Eden omfatter en plikt til å følge beslutninger tatt av bevegelsen, selv om vedkommende ikke nødvendigvis er enig. Medlemmer av partiet kalles *Shahab* og *Hizbij*, fra arabisk.

Før en person faktisk blir medlem, kan vedkommende likevel delta i aktiviteter i regi av bevegelsen. Eksempelvis kan man studere litteratur og være med på politiske aktiviteter og offentlige arrangementer. Det finnes likevel noen arrangementer som bare medlemmer kan delta på (representant for en russisk menneskerettighetsorganisasjon, e-post mars 2019).

For å avslutte medlemskapet er det tilstrekkelig å opplyse at man slutter, og trekke seg fra aktiviteter. Medlemmer kan også bli ekskludert eller midlertidig utestengt som straff for ikke å ha etterlevd bevegelsens betingelser, eller islamske regler (representant for en russisk menneskerettighetsorganisasjon, e-post mars 2019).

Pågripelser og domfellelser

Hvert år blir en rekke personer domfelt for å tilhøre forbudte organisasjoner. Dette har spesielt rammet personer som deltar – eller angivelig deltar – i Hizb ut-Tahrir (Laruelle & Yudina 2018, s. 48).

Nedenfor følger en oversikt over antall domfellelser for aktivitet i Hizb ut-Tahrir i perioden 2011-2018 (Laruelle &Yudina 2018, s. 48, 49; Kravtsjenko 2018b, 2018c):

- 2011: 10 domfellelser
- 2012: 10 domfellelser
- 2013: 16 domfellelser
- 2014: 20 domfellelser
- 2015: 25 domfellelser
- 2016: 20 domfellelser
- 2017: 14 domfellelser (mot i alt 37 personer)
- Januar-august 2018: 9 domfellelser (mot i alt 36 personer)

Menneskerettighetsorganisasjonen Memorial overvåker situasjonen for deltagere i Hizb ut-Tahrir. Ifølge Memorial har til sammen 173 personer blitt dømt for deltagelse i bevegelsen per 28. mars 2019. Det er ikke kjent fra hvilket tidspunkt dette gjelder.[2]

[2] Disse tallene endrer seg kontinuerlig ettersom Memorial fortløpende oppdaterer sin nettside.

- 46 av disse fikk straffer på over 15 år i fengsel
- 47 fikk straffer på mellom 10 og 15 år i fengsel

Mer enn 8 personer har for tiden pågående rettsaker og 67 personer er under etterforskning (Memorial 2019).

SOVA på sin side opplyser at det totale antallet domfelte er rundt 300 personer (representant for SOVA, e-post mars 2019).

Straffene har blitt strengere

Deltagere i Hizb ut-Tahrir dømmes etter den russiske straffeloven § 205.5 (organisering og deltagelse i aktiviteter til en terrororganisasjon), ofte i kombinasjon med andre straffehjemler, blant annet § 282.2 (organisering/deltagelse i en ekstremistisk organisasjon) (Laruelle &Yudina 2018, s. 49; Kravtsjenko 2018c).

Strafferammen for brudd på § 282.2 er bøter eller fengsel opp til 10 år. Brudd på § 205.5 har en strafferamme på fengsel fra 10 til 20 år (Straffeloven 1996).

Dommene mot Hizb ut-Tahrir-deltagere blir stadig strengere. Dette skriver analytiker i SOVA, Maria Kravtsjenko, i en rapport fra 2018(c). Hun viser til en dom mot en deltager i byen Ufa på 24 år i fengsel.

Etter at forbudet ble innført i 2003, ble deltagere i Hizb ut-Tahrir dømt til betinget fengselsstraff eller bøter etter § 282.2. Etter hvert ble straffene strengere, og deltagere ble dømt til ubetinget fengsel, fra 6 måneder til 3 år. Etter at § 205.5 ble innført i straffeloven i 2013 (og strafferammen senere ble endret til livsvarig fengsel), ble straffene særlig strenge (opp til 24 år) (Ponomarev, møte november 2018; representant for SOVA, e-post mars 2019). Etter 2013 er det særlig § 205.5 som har blitt brukt for å straffe deltagere (Laruelle & Yudina 2018).

Paragraf 278 i den russiske straffeloven – forsøk på statskupp – har også blitt anvendt som straffehjemmel i saker med anført tilhørighet til Hizb ut-Tahrir (representant for SOVA, e-post mars 2019).

Sakene føres ofte i militære domstoler ettersom de mistenkte ofte tiltales for terroraktivitet. Grunnlaget for tiltalene er ofte det samme: å spre eller studere litteratur om Hizb ut-Tahrir, eller å møte andre Hizb ut-Tahrir-medlemmer og delta i diskusjoner (Laruelle & Yudina 2018, s. 49; representant for SOVA, e-post 2019).

I en rekke straffesaker har familier fortalt at deres domfelte slektninger har blitt torturert under arrestasjon for å brembringe tilståelse (representant for SOVA, e-post mars 2019).

Hvor skjer det flest pågripelser?

Deltagere i Hizb ut-Tahrir pågripes særlig i Volga-regionen, det vil si områder rundt Volga-elven hvor det er store byer som Yaroslavl, Kostroma, Nizhny Novgorod, Cheboksary, Kazan, Ulyanovsk, Tolyatti, Samara, Saratov, Volgograd og Astrakhan (Laruelle & Yudina 2018, s. 48). I 2017 og 2018 var det domfellelser i Dagestan, Tatarstan, Moskva, St. Petersburg, Bashkortostan, Tsjelyabinsk og Krim (Kravtsjenko 2018b, 2018c).

Personer som er aktive, men som ikke er medlemmer, arresteres og dømmes også

Det ikke er avgjørende om personer faktisk er medlemmer i Hizb ut-Tahrir for å bli dømt. Domstolene fokuserer ikke på formelt medlemskap. Det er tilstrekkelig å ha deltatt på et møte der bevegelsens ideologi diskuteres. Hizb ut-Tahrirs pressekontor skrev i april 2018 om flere som hadde blitt arrestert i Kazan for deltagelse, og at dette skal ha vært personer som bevegelsen selv hevdet ikke var medlemmer (Hizb ut-Tahrir Central Media Office 2018b).

Som nevnt over deltar både medlemmer og ikke-medlemmer på arrangementer organisert av Hizb ut-Tahrir. I de fleste straffesakene foreligger det lydopptak og video av arrangementer og møter. Vanligvis anklages ikke alle som har deltatt på arrangementer. Påtalemyndigheten konsentrerer seg først og fremst om de som de har «flere forhold på», ifølge representanten for menneskerettighetsorganisasjon (e-post mars 2019).

Tidligere medlemmer av Hizb ut-Tahrir har også blitt dømt for deltagelse, dvs. etter at de avsluttet sin aktivitet. Et eksempel er den muslimske menneskerettighetsaktivisten Rustem Latypov. Han var medlem av bevegelsen frem til 2010, ble dømt og trakk seg deretter ut av bevegelsen. I 2018 ble han likevel dømt ham for medlemskap som følge av et møte han hadde med tidligere venner og bekjente fra tiden i Hizb ut-Tahrir. Representanten for menneskerettighetsorganisasjonen opplyser at det finnes flere eksempler som dette (e-post mars 2019).

Landinfo har videre forhørt seg om personer som aldri har deltatt i Hizb ut-Tahrirs aktiviteter, likevel har blitt straffeforfulgt for deltagelse, i kraft av å være konservative muslimer. Representanten for den russiske menneskerettighetsorganisasjonen (e-post mars 2019) mener at dette ikke er tilfelle. Konservative muslimer kan imidlertid bli assosiert med andre forbudte islamske organisasjoner. I omtrent alle straffesakene mot Hizb ut-Tahrir foreligger det konkrete bevis i form av lyd- eller videoopptak fra forsamlinger eller møter som viser personens deltagelse.

I tillegg har en rekke tatarer på Krim[3] blitt arrestert for angivelig å tilhøre Hizb ut-Tahrir. Senest 27. mars 2019 ble 23 personer arrestert. Ifølge Human Rights Watch er den underliggende årsaken til arrestasjonene at mange var aktive i organisasjonen Crimean Solidarity som støtter krimtatarer som har blitt arrestert og dømt i politisk motiverte saker (HRW 2019).

Det er hovedsakelig mannlige deltagere som arresteres

Det er i all hovedsak mannlige deltagere i Hizb ut-Tahrir som arresteres og dømmes. Det er imidlertid noen helt få kvinner som har blitt arrestert og dømt. Dommene mot kvinner er mildere enn mot menn (representant for en russisk menneskerettighetsorganisasjon, e-post mars 2019). En representant for SOVA (e-post, mars 2019) kjenner kun til én kvinne som er domfelt for deltagelse i Hizb ut-Tahrir. Det er Alla Bespalova.

Alla Bespalova er gift med Issa Rahimov, som ble dømt til fengsel i 12 år for deltagelse i Hizb ut-Tahrir. Bespalova ble dømt til 5 års fengsel i St. Petersburg 18. juli 2018 for å ha deltatt i bevegelsen (Hizb ut-Tahrir Central Media Office 2018c). Representanten for SOVA opplyser at hun angivelig ble dømt for å ha dannet en «kvinnecelle» (kvinnegruppe) for Hizb ut-Tahrir,

[3] Folkerettslig er Krim en del av Ukraina, men de-facto har området vært underlagt Russland etter annekteringen i 2014.

for å ha fremmet bevegelsens ideologi på sosiale medier og blant bekjente, og for å ha distribuert skriftlig materiale. Hun erklærte seg skyldig i anklagene.

For øvrig ble tre kvinner holdt i husarrest i Tatarstan anklaget for å ha planlagt terrorhandlinger for Hizb ut-Tahrir. De skal blant annet ha holdt møter der Hizb ut-Tahrirs tolkning av islam ble diskutert. Kvinnene skal imidlertid ha klart å reise ut av Russland og unngikk straffeforfølgelse (Hizb ut-Tahrir Central Media Office 2018a).

Reaksjoner mot familiemedlemmer til dømte

Når det gjelder ektefeller og slektninger av dømte Hizb ut-Tahrir-medlemmer/-deltagere, synes det kun å være ett kjent tilfelle der en ektefelle også har blitt straffeforfulgt (saken til Bespalova, se over). Ingen av kildene Landinfo har forhørt seg med, kjenner til flere slike eksempler (representant for menneskerettighetsorganisasjon, e-post mars 2019; representant for SOVA, e-post mars 2019).

Andre typer reaksjoner kan være oppsigelse fra arbeid og ulike former for trusler, ifølge en representant for en russisk menneskerettighetsorganisasjon. Ektefeller av domfelte kan for øvrig være i en belastende og vanskelig situasjon dersom de er alene med mange barn, ifølge representanten for SOVA (e-post mars 2019).

Har familier mistet omsorg for barn som følge av deltagelse i Hizb ut-Tahrir?

Medlemmer av ekstremistiske organisasjoner kan bli fratatt omsorgen for barna sine. Dette ble stadfestet i en dom fra russisk høyesterett datert 20. april 2017 (møte med Jehovas Vitner, oktober 2018; representant for SOVA, møte november 2018). Representanten for SOVA er hittil ikke kjent med noen tilfeller av at Hizb ut-Tahrir-medlemmer/deltagere har mistet omsorgen for sine barn (e-post, mars 2019). Som følge av at vi anser SOVA som svært godt informert om reaksjoner mot grupper myndighetene anser som ekstremistiske, har vi ikke forhørt oss med flere kilder om dette.

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon og Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Crisis Group (2003, 30. juni). *Radical Islam in Central Asia: Responding to Hizb ut-Tahrir*. Osj/Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/58-radical-islam-in-central-asia-responding-to-hizb-ut-tahrir.pdf [lastet ned 27. mars 2019]
- Global Security. *Hizb ut-Tahrir al-Islami (Islamic Party of Liberation)* (sist endret 24. april 2017). Tilgjengelig fra https://www.globalsecurity.org/military/world/para/hizb-ut-tahrir.htm [lastet ned 29. mars 2019]
- Laruelle, M. & Yudina, N. (2018, juni). Islamophobia in Russia: Trends and Societal Context. I: Liker, O. (Red.), *Religion and Violence in Russia. Context, Manifestations, and Policy.* Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies (CSIS). Tilgjengelig fra https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180530_Oliker_ReligionandViolenceinRussia_Web.pdf?HLUcSpiycSLjwYXjxwk8nM49DfnpOsvT [lastet ned 27. mars 2019]
- Hizb ut-Tahrir Central Media Office (2018a, 1. mars). Russia is the terrorist and not the Pious Muslim Jannat Bespalova. *Hizb ut-Tahrir Central Media Office.* Tilgjengelig fra http://www.hizb-ut-tahrir.info/en/index.php/press-releases/russia/14904.html [lastet ned 19. mars 2019]
- Hizb ut-Tahrir Central Media Office (2018b, 25. april). New arrest campaign against muslims in Tatarstan. *Hizb ut-Tahrir Central Media Office.* Tilgjengelig fra http://www.hizb-ut-tahrir.info/en/index.php/press-releases/russia/15303.html [lastet ned 19. mars 2019]
- Hizb ut-Tahrir Central Media Office (2018c, 18. juli). Russian regime sentenced Jannat Bespalova to five years in prison! *Hizb ut-Tahrir Central Media Office.* Tilgjengelig fra http://www.hizb-ut-tahrir.info/en/index.php/press-releases/russia/15750.html [lastet ned 15. mars 2019]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2019, 2. april). Ukraine: Escalating pressure on Crimean Tatars. *HRW.* Tilgjengelig fra https://www.hrw.org/news/2019/04/02/ukraine-escalating-pressure-crimean-tatars [lastet ned 3. april 2019]
- Kravtsjenko, M (2018a, januar). *Inventing extremists. The impact of Russian extremism policies on freedom of religion or belief.* Washington, D.C.: United States Commission on International Religious Freedom. Tilgjengelig fra https://www.uscirf.gov/sites/default/files/Inventing%20Extremists.pdf [lastet ned 29. mars 2019]
- Kravtsjenko, M. (2018b, 24. april). *Inapropriate enforcement of anti-extremist legislation in Russia in 2017.* Moscow: SOVA. Tilgjengelig fra https://www.sova-center.ru/en/misuse/reports-analyses/2018/04/d39253/#_Toc507348577 [lastet ned 29. mars 2019]
- Kravtsjenko, M. (2018c, 11. oktober). *Brief report on misuse of anti-extremist legislation in January to August 2018.* Moscow: SOVA. Tilgjengelig fra https://www.sova-center.ru/en/misuse/reports-analyses/2018/10/d40147/ [lastet ned 15. mars 2019]
- Memorial (2019, 6. april). *Spisok presledujemykh v svjazi s pritsjastnostju k Khizb ut-Takhrir [The list of those prosecuted for involvement in Hizb ut-Tahrir (updated)]*. Moscow: Memorial. Tilgjengelig fra https://memohrc.org/ru/news_old/spisok-presleduemyh-v-svyazi-s-prichastnostyu-k-hizb-ut-tahrir-obnovlyaetsya [lastet ned 19. mars 2019]
- [Straffeloven] (1996). *Ygolovnyj kodeks [Criminal Code]*. Tilgjengelig fra Garant.ru http://base.garant.ru/10108000/ [lastet ned 15. mars 2019]
- Verkhovskij, A. (2018, juni). The State against violence in spheres related to religion. I: Liker, O. (Red.), *Religion and Violence in Russia. Context, Manifestations, and Policy.* Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies (CSIS). Tilgjengelig fra https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180530_Oliker_ReligionandViolenceinRussia_Web.pdf?HLUcSpiycSLjwYXjxwk8nM49DfnpOsvT [lastet ned 1. april 2019]

- Wikipedia. *Hizb ut-Tahrir* (sist endret 8. mars 2019). Tilgjengelig fra https://en.wikipedia.org/wiki/Hizb_ut-Tahrir [lastet ned 15. mars 2019]

Muntlige kilder

- Jehovas Vitner i Russland, møte oktober 2018.
- Ponomarev, Vitalij. Møte i Moskva, november 2018.
- Russisk menneskerettighetsorganisasjon. Ved representant. E-post mars 2019.
- SOVA, dvs. Senter for Informasjon og Analyse. Ved representant. Møte, november 2018, e-post mars 2019.

© Landinfo 2019

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.